

УДК 35.078.3:334.012.64

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ ТА МЕХАНІЗМИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Ортіна Г. В.

доктор наук з державного управління, професор,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0266-740X>

Вахміна Л. А.

здобувачка вищої освіти 21 МБ ПУ 3,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна.

У сучасних умовах трансформації української економіки, спричиненої повномасштабною війною, глобальною нестабільністю та структурними змінами у світовій економіці, система державного регулювання підприємницької діяльності відіграє ключову роль у забезпеченні економічної стійкості та розвитку малого бізнесу. Малий бізнес є не лише базовою складовою національної економіки, а й одним із ключових чинників відновлення регіонів, зайнятості населення, соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб та формування локальних ланцюгів доданої вартості. В умовах воєнного стану саме МСП демонструє здатність до адаптації, переорієнтації виробництва та впровадження інновацій, що потребує модернізації державної політики підтримки [1].

Трансформація підприємницького середовища супроводжується обмеженим доступом до фінансування, логістичними збоями, руйнуванням інфраструктури, зростанням ризиків та невизначеності. Це зумовлює потребу у формуванні більш гнучких, адаптивних та антикризових механізмів державного регулювання. Нинішня політика у сфері підтримки підприємництва поступово переходить від класичних адміністративних інструментів до комплексних програм економічного стимулювання, цифрових сервісів та фінансових інструментів з мінімальним бюрократичним навантаженням. Важливим напрямом є цифровізація регуляторних процедур, що забезпечує прозорість, доступність та ефективність взаємодії бізнесу з державою через електронні сервіси «Дія», реєстри, автоматизовані системи подання документів та аналітичні платформи [2].

Сучасні підходи до державного регулювання передбачають формування сприятливого бізнес-клімату через дерегуляцію, спрощення податкових процедур, доступ до фінансової підтримки та створення безпечного середовища для діяльності суб'єктів господарювання. Особливе значення мають програми кредитування малого бізнесу, зокрема «5-7-9%», грантові ініціативи на підтримку виробництва, агропереробки, IT-стартапів та соціального підприємництва. Водночас нагальними залишаються питання координації державної політики, усунення бар'єрів для експорту, покращення інвестиційного клімату та залучення міжнародних інституцій до відбудови економіки [3].

З огляду на стратегічні виклики, державна підтримка підприємництва має бути зосереджена на стимулюванні інновацій, розвитку підприємницьких екосистем, формуванні бізнес-інкубаторів та кластерних об'єднань у регіонах. Це дозволить не лише посилити конкурентоспроможність українських підприємств, але й створити передумови для структурної модернізації економіки. Важливо враховувати міжнародний досвід, зокрема моделі ЄС, які передбачають поєднання грантового фінансування, податкових стимулів та програм розвитку локального підприємництва в громадах, що зазнали руйнувань. У післявоєнних умовах такі підходи забезпечують швидке відновлення економічної активності та формування нових робочих місць [4].

У цьому контексті особливої ваги набуває інституційна спроможність органів влади забезпечити якісне регулювання, ефективну реалізацію програм та координацію з місцевим самоврядуванням. Потужні локальні інститути розвитку бізнесу, центри підтримки підприємництва, хаби для підприємців та консультативні платформи можуть відігравати ключову роль у відновленні регіональної економіки. Доказові дослідження демонструють, що взаємодія державного сектору, приватного бізнесу та громадськості формує синергетичний ефект, що підсилює економічну стійкість на місцевому рівні [5].

Нижче представлено узагальнення ключових механізмів державної підтримки малого бізнесу в умовах трансформації економіки (табл. 1).

Таблиця 1

**Основні механізми державної підтримки підприємництва
в умовах трансформації економіки**

Механізм	Сутність	Очікуваний результат
Фінансова підтримка	Кредити «5-7-9%», гранти, компенсації, мікрофінансування	Зростання інвестицій, створення робочих місць
Дерегуляція та спрощення процедур	Скорочення кількості дозволів, цифровізація послуг	Зниження адміністративного навантаження
Податкові стимули	Пільги для МСП, спрощене оподаткування	Підтримка малого бізнесу в умовах кризи
Розвиток підприємницької інфраструктури	Бізнес-інкубатори, хаби, кластери	Інноваційний розвиток регіонів
Експортна підтримка	Інструменти виходу на зовнішні ринки, консультації	Розширення ринків збуту

Джерело: укладено автором за матеріалами Державної служби статистики України [3].

Важливо підкреслити, що механізми державного регулювання підприємництва у воєнних та післявоєнних умовах мають бути спрямовані не лише на компенсацію втрат бізнесу, але й на формування структурно оновленої економіки. Поступова релокація виробничих потужностей, яка активізувалася після 2022 року, створила передумови для розвитку нових промислових зон у центральних та західних регіонах України. Проте ефективність цих процесів значною мірою залежить від здатності держави забезпечити інфраструктурну готовність територій, прогнозоване регуляторне середовище та можливість швидкої інтеграції релокованих підприємств у місцеві економічні екосистеми. Відсутність єдиних стандартів супроводу бізнесу, нерівномірність інституційної спроможності регіонів та складні адміністративні процедури залишаються ключовими бар'єрами для прискореного економічного відновлення [2].

Серед стратегічних напрямів державної політики важливе місце займає розвиток людського капіталу, адже нестача кваліфікованих кадрів є одним із найбільш стримувальних факторів для малого бізнесу. В умовах масової міграції, зміни ринку праці та зростання попиту на нові цифрові компетентності держава має підтримувати програми перепідготовки, отримання нових професій, стимулювати молодь до підприємницької активності та заохочувати ветеранів до започаткування власної справи. У багатьох країнах після конфліктів ефективно працювали програми підприємництва для ветеранів, що поєднували менторство, фінансову допомогу та доступ до інфраструктури підтримки. Адаптація цих моделей в Україні може суттєво прискорити інтеграцію ветеранів та створення нових робочих місць [4].

Одним із ключових елементів післявоєнної трансформації економіки має стати розвиток експортного потенціалу МСП. Українські підприємці активно переорієнтовуються на ринки ЄС, що потребує вдосконалення логістичних маршрутів, адаптації стандартів продукції та підтримки держави у питаннях супроводу експорту. Створення експортних хабів, розширення консультаційних центрів та спрощення процедур співпраці із європейськими партнерами здатні суттєво збільшити частку малого бізнесу в міжнародній торгівлі. Крім того, важливо

формувані нові можливості у сферах креативної економіки, дистанційних послуг та цифрових сервісів, які демонструють високу стійкість навіть за умов воєнного стану [5].

Комплексний розвиток малого бізнесу можливий лише за умови узгодженості державної політики на всіх рівнях — від центральних органів виконавчої влади до місцевого самоврядування. Координація програм, прозорість процедур, ефективна система моніторингу та оцінки дають змогу швидко реагувати на зміни економічної ситуації та забезпечують довгострокову стійкість підприємницького сектору. Впровадження інноваційних інструментів регулювання, зокрема цифрових регуляторних «пісочниць», експериментальних режимів для стартапів та спеціальних економічних зон, може стати важливим кроком на шляху модернізації української економіки та інтеграції у європейський простір.

Узагальнюючи викладене, державне регулювання підприємництва має стратегічне значення для модернізації національної економіки та забезпечення її стійкості в умовах воєнних і післявоєнних викликів. Ефективність політики залежить від поєднання фінансових інструментів, дерегуляційних заходів, цифровізації, підтримки інновацій та зміцнення інституційної спроможності держави й місцевого самоврядування. Впровадження комплексних механізмів підтримки малого бізнесу сприятиме активізації підприємницької діяльності, формуванню нових ринкових можливостей та прискоренню економічного відновлення України.

Список використаних джерел

1. Ортіна Г. В., Трусова Н. В. Державне управління безпекою особистості в контексті сталого розвитку та національної безпеки. *Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління*. 2023. Вип. 2(19). С. 66–74.
2. Міністерство цифрової трансформації України. Дія Бізнес та цифрові інструменти підтримки підприємців: аналітичний звіт. Київ, 2023.
3. Державна служба статистики України. Малий та середній бізнес: статистичний збірник. Київ, 2023.
4. European Commission. SME policy outlook: Resilience and recovery strategies. Brussels, 2022.
5. OECD. Entrepreneurship policies for post-crisis economies: analytical review. Paris: OECD Publishing, 2023.

УДК [351.861:351.746.1]:614.8

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЯК ПРІОРИТЕТ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННИХ ТА ПОВОЄННИХ ЗАГРОЗ

Ортіна Г. В.

доктор наук з державного управління, професор,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0266-740X>

Вербій С. Ю.

здобувач вищої освіти 21 МБ ПУ,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна.

Сучасні умови воєнної агресії проти України актуалізували нагальну необхідність переосмислення ролі органів місцевого самоврядування в системі цивільного захисту, оскільки саме громади стали основним рівнем первинного реагування на небезпеки. У період постійних ракетних загроз, руйнування критичної інфраструктури, масових переміщень